

El conflicte social en el teatre català del tombant de segle (1890-1909)

**JOAN TOMÀS MARTÍNEZ
GRIMALT**

Publicacions de l'Abadia de Montserrat



*A les silencioses parets de l'antic hospital de Sant Pau
i de la Santa Creu, testimonis muts d'aquest llarg viatge.*

INTRODUCCIÓ

El present treball neix de la voluntat d'afavorir un nou marc de recerca per als estudis teatrals catalans; un marc vehiculat per una mirada transversal que abasti la majoria de les ciències humanes i socials, des de la història a la filologia, passant per l'antropologia, la sociologia i la ciència política, i que les vinculi de manera efectiva per tal de facilitar una mirada més integrada dels processos teatrals, tant des d'una perspectiva sincrònica com diacrònica. Aquesta proposta sincrètica i transversal, però, no és nova ni original. De fet, fa anys que la història social i la història cultural s'han deixat contaminar per eines teòriques i conceptuals provinents d'altres disciplines i viuen immerses en un procés de renovació temàtica i de continguts. Ara bé, en els estudis teatrals catalans, podem constatar que, llevat de comptades i honroses excepcions, s'ha tendit a privilegiar certs aspectes i a centrar el focus, sobretot, en els textos i en la seva recepció, en l'autoria o en la política institucionalitzadora, i s'ha deixat una mica de banda altres aspectes fonamentals com el públic, la performativitat o els espais i els usos del fet teatral. A més, tenim la sensació que aquest fenomen es fa especialment significatiu a mesura que es retrocedeix en el temps i es vol fer història del teatre «en majúscules». En realitat, com ja hem dit, aquest treball no planteja, ni molt menys, cap revolució metodològica. Simplement pren en préstec alguns conceptes i eines teòriques («moral social», «sociabilitat», «cultura política», etc.) a bastament contrastades en altres àmbits científics i disciplines per mirar de modular la mirada cap al que en podríem anomenar una història social del teatre o, en termes més generals, una història social de la cultura.

Fetes aquestes precisions, també cal dir que l'elecció del tema no ha estat fàcil. Havíem treballat en estudis anteriors la dimensió social del teatre català de finals del segle XIX i principis del segle XX en l'àmbit de l'associacionisme i del teatre d'aficionats. Tanmateix, l'anàlisi dels discursos des d'una perspectiva que integrés l'evolució de les estètiques i els gèneres teatrals amb la dinàmica política i social, ens semblava un tema prou temptador. Per una banda, perquè creiem que complementa, des d'un vessant, si es vol, més teòric i menys pragmàtic, els esmentats estudis societaris, en tant que reuneix en un mateix corpus temàtic obres

professionals i obres amateurs, autors reconeguts i autors desconeguts i, sobretot, perquè també pot ajudar a situar i a posar en relació dos àmbits fins ara compartimentats i, moltes vegades, contraposats. Però també, per una altra banda, perquè serveix com a primer tast per abonar el terreny de cara a ulteriors prospeccions més àmplies i ambicioses tant pel que fa a la cronologia com a l'àmbit territorial en aquesta mateixa matèria, un terreny fins ara poc transitat i conegut. Finalment, la decisió de prendre el conflicte social com a element d'anàlisi temàtica transversal fou relativament senzilla. Era un subjecte que es justificava a si mateix per la mateixa centralitat que va gaudir en els debats de l'època, tant entre la crítica com entre els teòrics i, al mateix temps, per la presència constant i insistent, des d'una perspectiva qualitativa o quantitativa, en les mateixes obres, tant les de l'àmbit professional com les de l'àmbit amateur, ja fos a través de la incorporació de les classes treballadores com a protagonistes i motor de les mateixes peces, ja fos a través de la importància temàtica de certs elements derivats del mateix conflicte social (identitat de classe, patró moral, acció política, etc.). El treball que presentem vol suggerir algunes idees en aquest sentit, resoldre algunes incògnites però, sobretot, deixar moltes preguntes i interrogants sobre la taula amb vista al futur.

EL CONFLICTE SOCIAL EN LA LITERATURA DRAMÀTICA CATALANA. A LA RECERCA D'UNA HISTÒRIA SOCIAL DE LA CULTURA

El conflicte social es defineix no només a partir d'allò que l'escola clàssica marxista n'ha dit les «condicions materials objectives», sinó també a partir d'un conjunt de pràctiques i creences de llarg recorregut històric, de naturalesa política, moral i cultural que, fins fa relativament pocs anys, havien estat menystingudes per les ciències humanes i socials. El conflicte social, gràcies a la influència de la ciència política, la sociologia, la psicologia o l'antropologia, ha anat evolucionant fins a situar-se en un àmbit allunyat de les velles interpretacions ideològiques, pròpies del liberalisme vuitcentista, o mecanicistes, pròpies del primer marxisme. En els darrers anys, s'ha convingut que el conflicte social no només podia expressar-se a través dels moviments de masses, sinó que ho podia fer a través de qualsevol forma d'oposició o d'enfrontament, individual o col·lectiva. Així mateix, també s'ha redimensionat el paper de l'element cultural, com a condició fonamental en tota manifestació pública i privada del conflicte social i s'ha destacat la seva autonomia respecte als grans processos de canvi social, en tant que expressió que pot existir dissocia-

da d'altres dinàmiques econòmiques i polítiques.¹ Així doncs, és a redós d'aquesta concepció més integral del «conflicte social» que emergeix a la superfície un altre concepte que creiem fonamental i que, per a nosaltres, constitueix el nucli de la nostra reflexió metodològica: el concepte de cultura política. En els darrers trenta o quaranta anys, el concepte ha vist modificat substancialment el seu significat originari, provinent de la ciència política.² De fet, respecte a la seva definició primigènia, entesa com la manifestació d'uns valors de consens dins un sistema polític tancat,³ s'ha passat, gràcies a la seva incorporació a l'àmbit de la història i de la sociologia, a una concepció molt més oberta i flexible, que ha acabat derivant en una dimensió ambigua i laxa, en un calaix de sastre (mites, símbols, opinions, actituds, regles, preceptes, pràctiques, principis polítics, etc.) proper a la ideologia, i que encara està pendent de redefinir.⁴ Per exemple, l'historiador francès Serge Berstein, ens els darrers anys, ha intentat matisar la noció de cultura política i l'ha definida com un fenomen plural i evolutiu, al mateix temps que ha provat de sistematitzar-ne alguns dels elements constitutius clau.⁵ En aquest treball, per cultura política assumim la definició que ha sintetitzat Pere Gabriel i l'ús metodològic que en proposa.⁶ Per tal d'establir els elements que integren qualsevol cultura política i, en conseqüència, de la representació del conflicte entre «cultures», hem de partir de l'anàlisi de símbols, usos, pràctiques, espais i creences que s'hi vinculen. És per això que hem cregut pertinent integrar conceptes com els d'identitat de classe, moral social o de filiació i

1. Vegeu Lorenzo Cadalso, Pedro Luis: *Fundamentos teóricos del conflicto social*, Siglo XXI Editores, Madrid, 2001, p. 10-11.

2. Vegeu Sánchez Prieto, Juan María, «De los conceptos a las culturas políticas: Perspectivas, problemas y métodos», *Anthropos*, núm. 223, 2009, p. 106-118.

3. Vegeu Almond, Gabriel i Verba, Sidney: *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, Princeton University Press, Princeton, 1963.

4. Vegeu Diego Romero, Javier de: «El concepto de 'cultura política' en ciencia política y sus implicaciones para la historia», *Ayer*, núm. 61, Madrid, 2006, p. 233-266.

5. Vegeu Berstein, Serge: *Les cultures politiques en France*, Seuil, París, 1999, p. 24-30.

6. Pere Gabriel diu textualment: «Ara bé, si acceptem el repte de treballar en l'anàlisi de la 'cultura política', sobretot pel que fa al substantiu cultura, creiem que es poden eixamplar molt l'entramat d'aspectes i eines que cal considerar en l'estudi del comportament històric dels sectors populars. Es poden introduir ara, amb eficàcia i centralitat, al costat i amb una relació entrelligada amb les ideologies, les associacions i la seva actuació en el món més oficial de política o l'educació [...] elements fonamentals també com la moral, l'experiència social, el simbolisme i la representació, la memòria, etc. [...] Aquí el terme pretén fixar, fonamentalment, la formulació al llarg del temps d'uns certs corpus de conceptes i valors clau usats per determinats sectors i grups socials per a l'anàlisi i la interpretació de la societat i la política». Gabriel, Pere: «Sobre la cultura política popular i obrera a Catalunya al segle XIX. Algunes consideracions», *Cercles*, núm. 8, 2005, p. 17-20.

debat polític, en tant que elements constitutius i indestruïbles d'aquesta proposta analítica.

Així doncs, el conflicte social, amb totes les seves variants, com hem vist, no és una categoria ni una etiqueta estètica o literària. És quelcom que va més enllà de les tendències, dels gèneres i de les modes. I, precisament, esdevé, en aquest espai cronològic, un element central i reiteratiu en les formulacions no només teòriques, sinó també pràctiques. El conflicte social, a redós de la dinàmica política i social, cobra una centralitat i una versatilitat anteriorment desconegudes en la literatura dramàtica catalana. I ho fa per diversos motius, aliens i no aliens al fet teatral.

Des d'un punt de vista exclusivament metodològic, centrar el debat en la «qüestió social», per exemple, creiem que implicaria diversos inconvenients. Per una banda, aquesta terminologia és molt pròpia del tombant de segle i, en certa manera, entenem que guarda en la seva mateixa formulació un sentit inconcret i eufemístic. De la mateixa manera, orientar el debat cap a formulacions més pròpies dels estudis filològics i teatrals o del mateix debat teatral («teatre social»,⁷ «teatre sociològic», «teatre obrer», «teatre d'idees»),⁸ ens situaria en un atzucac irresoluble de matisos. A més, aquestes categories ens ofereixen, des de l'òptica de la història social de la cultura, una perspectiva opaca perquè centren l'objectiu prioritàriament en la producció literària concreta. Per dir-ho en altres paraules: tendeixen a desvincular ficció i realitat, com si fossin dos plans oposats. En canvi, si, com hem dit, posem l'accent en el conflicte social, podem blindar-nos contra les ambigüitats i els equívocs semàntics ja plantejats. Així doncs, i en correlació amb els elements identificats en el corpus, cal actuar amb prevenció i, com hem dit, no caure en la temptació d'assimilar la presència del conflicte social en escena amb la catego-

7. Jordi Castellanos ens adverteix de la necessitat de precisar molt millor els límits d'allò que s'ha volgut anomenar literatura o, en el cas que ens ocupa, teatre social: «La literatura és una activitat eminentment social, que surt del marc en el qual neix i torna inevitablement a ell, perquè és on té el receptor, el lector. Tota és "social" i, si es vol, pot ser llegida des d'una perspectiva social. Ara bé: dins de les convencions en les quals ens hem mogut d'ençà del Romanticisme, ens hem creat una categoria, aquesta que anomenem 'literatura social', que sovint en lloc d'ajudar-nos a descriure els productes literaris que pretesament en formen part acaba enredant-nos perquè no té ben definides les fronteres». Castellanos, Jordi: «La mirada social dels escriptors en els anys del Modernisme», *Anuari Verdaguer*, núm. 19, 2011, p. 155.

8. L'atracció que han despertat aquests termes i un cert ús i abús que n'han fet la crítica, la historiografia i els estudis literaris, ens poden fer córrer el perill real de deformar (en tant que magnifiquen els elements de ruptura respecte a la tradició anterior) una producció en realitat prou diversa. Aquests etiquetes, juntament a altres conceptes com «modernisme», «regeneracionisme», «ibsenisme», «vitalisme», entre altres, ens situen en un estat de coses que no és ni una fotografia absoluta ni fixa.

rització d'una obra com a «social» o «ibseniana», per posar només dos exemples. Altres models teatrals de factura anterior, sainets, quadres de costums i melodrames, per exemple, coexistiran amb aquestes noves formes i integraran també elements derivats del conflicte social.

HIPÒTESIS DE PARTIDA

En primer lloc, com a primer element temàtic clau, volem constatar en aquest treball si el conflicte social, entès en els termes que l'hem definit, va esdevenir un element transversal de bona part de la producció dramàtica catalana durant el període del tombant de segle, seguint una tendència europea més o menys clara, que es remuntava, almenys, a la dècada dels anys quaranta del segle XIX a França, amb el melodrama social i que es perfilaria més endavant amb la substitució del paradigma romàntic pel realista. A casa nostra, aquesta tendència creiem que hauria d'englobar tant el teatre professional com el teatre no professional, sovint menystingut, i que reivindicuem, en termes generals, com a terme-metre igualment vàlid per a avaluar la presència d'ingredients i de fenòmens socials en el teatre. Tot i la influència cabdal en el tombant de segle d'autors com, sobretot, Henrik Ibsen, però també Gerhard Hauptmann, Maurice Maeterlink, Bjørnstjerne Bjørnson, Lev Tolstoi, entre d'altres, amb els quals s'introdueixen nous debats i models, per exemple, entorn del paper de l'individu en la societat o de les convencions morals i socials, també creiem que no s'ha de menystenir l'existència d'una tradició pròpia, covada en el marc d'una cultura radical-democràtica amb un destacat component social i polític més o menys clar, almenys des dels temps del Sexenni Democràtic, i que s'ha de ponderar la penetració real d'aquestes noves tendències.

En segon lloc, per tal de demostrar, o no, la centralitat temàtica del conflicte social i de les seves derivacions i per tal de fer un repàs exhaustiu de tots els ítems esmentats sense caure en apriorismes, s'han de posar en relació un nombre significatiu i suficient de textos dramàtics per tal d'analitzar, extreure i sistematitzar els ítems referits que configuren els tres àmbits que són objecte d'estudi i que entenem que vertebraran aquest contenidor més gran codificat com a «cultura política»: identitat de classe, moral social i debat polític. Això implica elaborar un corpus d'obres a partir del buidatge sistemàtic de publicacions periòdiques generals i especialitzades i que inclogui espais i autors de qualsevol naturalesa, professionals i no professionals.

En tercer lloc, cal tenir en compte que el teatre catòlic, tot i créixer

diametralment oposat a la resta de cultures polítiques, especialment les de l'esquerra liberal i democràtica, tal vegada compartia, malgrat la distància ideològica, alguns referents ètics i socials, i es va desenvolupar en un marc netament societatari homologable (o mimètic) al d'aquestes altres cultures polítiques. El seu relatiu «fracàs» en termes d'implantació i diversificació, probablement es degué a limitacions pràctiques, al seu escàs marge de «possibilitats escèniques» i, en darrera instància, a la seva pròpia automarginació social i política, mostrant-se bel·ligerant i intransigent, no només amb l'esquerra política, sinó amb qualsevol altra expressió d'inspiració «liberal». Tot i que creiem que el teatre catòlic necessita un marc d'estudi propi i particular, l'hem decidit incloure en el nostre treball ja que aporta un contrapunt interessant, en tant que actua d'acord amb un efecte mirall i respon a uns mateixos estímuls i contextos que la resta de la producció teatral. Sense fer una recerca tan exhaustiva com en la resta del corpus, així mateix hem pogut elaborar, en base al buidatge de les principals publicacions teatrals catòliques d'aquests anys, un conjunt que creiem suficient per analitzar, a grans trets, la repercussió i representació del conflicte social en aquest món i la generació d'una moral social pròpia i particular.

Tanmateix, volem insistir que l'objectiu final d'aquesta recerca és demostrar la centralitat i la transversalitat del conflicte social dins la producció dramàtica catalana durant un període determinat, com és el del tombant de segle, així com també valorar i revisar el pes específic i la contribució final de cadascun dels autors, no només quantitativament, sinó també qualitativament. Però no només això, sinó també sistematitzar cadascun dels elements d'anàlisi referents a la complexitat de debats polítics, ideològics i estratègics, així com també els referents als elements de representació i autorepresentació cultural, per tal d'elaborar una cartografia sociològica i simbòlica de la conflictivitat social com a eix central de la producció dramàtica d'aquest període. La restricció a l'àmbit teatral està condicionada pels mateixos límits de la recerca, tot i que molt probablement podríem trobar un contínuum temàtic d'aquests mateixos discursos i problemàtiques tant en la producció novel·lística com en la poètica. En tot cas, tot aquest material podria servir per fonamentar una investigació paral·lela, imprescindible per tal de completar el panorama literari.

Finalment, volem constatar que, en contraposició, en aquest treball hi trobarem, només d'una manera tangencial, una interpretació literària dels textos seleccionats i un estudi sobre la recepció o les estètiques del període, atès que aquests no són els objectius centrals de la recerca.

ELABORACIÓ DEL CORPUS

El corpus a partir del qual s'ha elaborat aquesta recerca està format per 103 obres. D'aquest total, 76 han pogut ésser localitzades, ja sigui en forma de publicació impresa, ja sigui en format manuscrit. La resta, 27, no han pogut ésser localitzades.⁹ Encara que d'aquest total de 27 obres no localitzades n'haguem pogut recuperar alguns fragments i algunes referències indirectes a través de ressenyes, comentaris, notes, etc., hem optat per no incloure-les en l'anàlisi en tant que no disposem d'un text complet que permeti contrastar la informació referida. Simplement, les hem incloses en la relació final per deixar constància de la seva detecció i classificació i per llegar el material a disposició d'estudis ulteriors. Som conscients que aquest total de 103 obres només són una mostra, una petita part d'un tot, però prou gran i funcional per poder ser operativa. Pel que fa a la dialèctica entre el micro i el macro, ens hem decantat per una posició intermèdia. És a dir, reconstruir un corpus suficientment gran per tal de garantir una certa diversitat, però prou petit com per poder anar al detall. Les obres han estat detectades a partir dels títols, de les referències creuades o de les ressenyes i notes sobre la seva representació o edició. Evidentment, això deixa un cert marge d'error i que hi hagi hagut alguns títols que no hagin estat processats correctament o hagin estat desestimats indegudament.

Per a l'elaboració de corpus, s'ha procedit al buidatge de les principals publicacions catalanes especialitzades d'aquest període. La tria, per tant, ha estat decantada a favor de publicacions teatrals, culturals i literàries, sense menystenir la premsa generalista i diària. Aquest biaix respon a la voluntat de recollir les màximes dades qualitatives possibles i privilegiar el detall, el comentari i l'opinió per sobre de la visió global i del relat periodístic descriptiu. Així mateix, pel que fa a l'objecte del buidatge (l'elaboració d'un corpus d'obres en què el conflicte social tenguí un paper destacat), cal dir que les publicacions especialitzades tendeixen a cobrir millor i d'una manera més exhaustiva les funcions no professionals i societàries, que també s'han inclòs en la tria, conjuntament amb el teatre comercial. La relació completa de les fonts consultades és la que segueix (en ordre alfabètic):¹⁰

Almanach de la Talia Catalana (1899), *Almanach de la Tramontana* (1891), *L'Avenç* (segona època, 1890-1893), *Avenir* (1905), *Catalònia*

9. Vegeu Annex 2.

10. Els anys, entre parèntesis, no indiquen la durada total de la publicació, sinó la seva presència en relació amb la cronologia proposada.

(1898-1900), *Catalunya Artística* (1900-1905), *De Tots Colors* (1908-1909), *La Escena Catalana* (1906-1909), *L'Escon* (1906-1909), *La Esquella de la Torratxa* (1890-1909), *La Il·lustració Catalana* (1890-1894), *La Il·lustració Catalana* (segona època, 1903-1909), *Juventut* (1900-1906), *Luz* (1897-1898), *Pèl & Ploma* (1899-1903), *Quatre Gats* (1898), *La Renaixensa* (1890-1898), *La Revista Blanca* (1898-1905), *La Talia Catalana* (1897-1899), *Teatràlia* (1908-1909), *Lo Teatro Catòlich* (1899-1900), *Lo Teatro Regional* (1892-1901) *Teatro Social* (1896) i *La Tramontana* (1890-1896).

El principal punt feble d'aquesta selecció, imputable a la seva mateixa naturalesa, probablement radica en el caràcter fragmentari de la mostra. Són molt poques les publicacions de les quals hem pogut seqüenciar un període superior als cinc anys, ja sigui perquè s'ultrapassa el marc cronològic proposat, ja sigui per la seva brevíssima trajectòria (*Teatro Social* o *Avenir*, per exemple). Aquest fet, en si mateix, no suposaria un problema si no fos perquè detectem una lleugera infrarepresentació dels dos extrems cronològics del període (inferior 1890-1895 i superior 1905-1909). Igualment, s'haurien pogut sumar algunes capçaleres més, amb forta implantació popular, com ara *El Diluvio* o *La Publicidad*. Tanmateix, s'ha hagut de limitar la cerca a les publicacions esmentades per qüestions de viabilitat temporal, sense desestimar algunes incursions concretes.

També, com es pot observar, només hi ha una sola publicació que cobreixi tota la cronologia. Aquesta és *La Esquella de la Torratxa*. La tria, però, en cap cas, ha estat ni atzarosa ni gratuïta. *La Esquella*, de fet, és una de les publicacions catalanes més longeves dels segles XIX i XX i que més predicació gaudí entre les classes populars.¹¹

Al marge d'aquestes publicacions, que han estat buidades de manera sistemàtica, s'ha consultat de manera puntual i esporàdica alguns altres diaris i revistes per verificar fets puntuals o per contrastar referències directes o indirectes d'altres mitjans. Aquest és el cas de *Las Noticias*, *Lo Vendrellench*, *El Liberal* o *El Poble Català*, etc. No cal dir que, per a la tria de les capçaleres a partir de les quals s'ha fet el buidatge ha estat deci-

11. Símbol i emblema del republicanisme progressista d'ampli espectre fou publicada ininterrompudament des de 1879 fins a 1939, juntament amb la seva publicació germana, *La Campana de Gràcia*. Durant el període que ens ocupa (1890-1909), la direcció de la publicació fou a càrrec de Josep Roca i Roca, que, a més, assumia regularment les tasques de crític teatral i d'articulista d'actualitat sota els pseudònims més diversos (Rata Sabia, P. Del O., etc.). Vegeu Rodergas, Josep: *Els pseudònims usats a Catalunya: recull de 3800*, Editorial Millà, Barcelona, 1951.

siva la consulta dels llibres clàssics i habituals sobre hemerografia catalana contemporània.¹² Així mateix, també hem pogut comptar amb el suport de les fitxes elaborades per Josep Maria Junyent i publicades el 1951 sota el títol de *Medio siglo de teatro en Barcelona: 1901-1950: Talía en fichas*.¹³

La voluntat d'elaborar un corpus exclusivament bastit a partir de material primari parteix de la premissa de no servir-nos d'apriorismes a l'hora de configurar-lo. És a dir, d'interrogar les fonts directes sense filtres. Aquesta estratègia, tot i els possibles riscos que comportava, tant metodològics com procedimentals, i les dificultats per tal de prospectar i reportar un conjunt òptim de referències primàries, a la llarga, s'ha mostrat, al nostre entendre, satisfactòria i ha permès recopilar un corpus suficient i prou divers per a poder engegar el treball.

Val a dir que els fragments teatrals que se citen a les pàgines següents han estat reproduïts, sempre que ha estat possible, a partir de les primeres edicions impreses de les obres. En els casos en què no existia cap edició impresa, hem acudit, si l'hem trobada, a alguna còpia original manuscrita. Com que la publicació de la pràctica totalitat de les obres, que abracen gairebé vint anys, és anterior a la normativa fabriana, els textos que hem trobat són extremadament variables i vacil·lants. Per aquest motiu, i per facilitar la lectura, ens hem pres la llicència d'adaptar l'ortografia, sempre que no afectés la fonètica, i la puntuació, segons la normativa. Pel que fa als criteris generals, ens hem remès a l'Alcover-Moll. En canvi, els fragments periodístics d'opinió els hem deixat en la seva versió original.

12. Vegeu Givanel, Joan: *Bibliografia catalana*, Institució Patxot, Barcelona, 1931; Torrent, Joan i Tasis, Rafael: *Història de la premsa catalana*, Bruguera, Barcelona, 1966.

13. Els volums que hem pogut consultar van de l'1 al 22, la qual cosa implica que només es cobreixin els anys des de 1901 a 1906. Tot sembla indicar que, tot i que el projecte era molt ambiciós, no se'n publicaren més volums. Vegeu Junyent, Josep Maria: *Medio siglo de teatro en Barcelona: Talía en fichas*, sn, Barcelona, 1951.

SUMARI

INTRODUCCIÓ	7
1. LES NOVES COORDENADES DE LA MODERNITAT	17
EL TOMBANT DE SEGLE A CATALUNYA: POLÍTICA I SOCIETAT.....	17
L'EXPOSICIÓ UNIVERSAL I L'EIXAMPLE: LA CIUTAT NOVA	21
LA NOVA GEOGRAFIA TEATRAL DE LA CIUTAT	24
EL TEATRE CATALÀ: ENTRE LA CRISI DEL ROMEA I LA VOLUNTAT INSTITUCIONALITZADORA	30
UN NOU HORITZÓ CULTURAL I INTEL·LECTUAL	33
2. DEBAT D'IDEES EN EL TEATRE CATALÀ DEL TOMBANT DE SEGLE: CONFLICTE SOCIAL I ESTÈTIC. UNA APROXIMACIÓ IDEOLÒGICA.....	41
EL DEBAT	45
ELS AUTORS	59
3. IDENTITAT DE CLASSE, MORAL SOCIAL I DEBAT POLÍTIC: ELS ELEMENTS DEL CONFLICTE	67
IDENTITAT DE CLASSE: ESPAIS I PROBLEMÀTIQUES	67
<i>Identitat i ofici</i>	67
<i>Les condicions laborals i la vaga</i>	73
<i>La desocupació, la malaltia, la invalidesa i la vellesa: l'estat invisible</i>	83
<i>La propietat privada i la propietat col·lectiva</i>	92
<i>Praxi política i debat teòric: la dimensió política de la confrontació social</i>	95
<i>Els espais de sociabilitat del treballador: llocs de referència i simbologia associada</i>	107

<i>El món del teatre i de l'espectacle</i>	126
<i>Diaris, periòdics, revistes i producció literària</i>	136
<i>La construcció dels personatges: figures i models</i>	143
<i>L'heroi</i>	144
<i>El retrat del «mal obrer»</i>	164
<i>Les figures femenines: màrtirs i deshonrades</i>	168
<i>Els personatges auxiliars de l'heroi</i>	179
MORAL SOCIAL: ELS VALORS DEL MÓN DEL TREBALL I DE L'OFICI	183
<i>Els temples de la dignitat</i>	186
<i>Caritat i autosuficiència, honradesa i perfídia</i>	188
<i>Les xacres socials: l'alcoholisme i el joc</i>	193
<i>La importància de la instrucció i de la formació autodidacta..</i>	203
DEBAT POLÍTIC: CACIQUISME I GUERRES COLONIALS.....	210
<i>El caciquisme</i>	211
<i>Les guerres colonials</i>	223
 4. EL TEATRE CATÒLIC: UN CONTRAPUNT NECESSARI.....	 237
 EL DESPLEGAMENT DEL TEATRE CATÒLIC I DELS SEUS MITJANS DE DIFUSIÓ	 237
EIXOS PROGRAMÀTICS I PROBLEMÀTIQUES DEL TEATRE CATÒLIC	241
EIXOS TEMÀTICS ESSENCIALS DEL TEATRE CATÒLIC:	
MORAL I SOCIETAT	250
 CONCLUSIONS.....	 259
 FONTS I BIBLIOGRAFIA.....	 263
 ANNEXOS	
1. Referències biogràfiques dels autors més desconeguts.....	283
2. Fitxes de les obres del corpus	291

Aquest volum vol obrir un nou enfocament en l'estudi de la literatura dramàtica catalana, en general, i en la del tombant de segle, en particular. A partir d'una metodologia eclèctica i transversal, en què conflueixen diverses disciplines de les ciències humanes i socials, des de la història a la ciència política, tot passant per la filologia, la sociologia o l'antropologia, s'analitza, a partir d'una àmplia base bibliogràfica i hemerogràfica, la centralitat del conflicte social i les seves derivacions en el teatre català entre els anys 1890 i 1909. Una centralitat que s'explica pel pes específic de la conflictivitat social en aquell període, però també per la naturalesa transversal de certs elements com, per exemple, la incorporació de les classes treballadores com a protagonistes i motor de les mateixes peces o la rellevància temàtica i teòrica de conceptes derivats com puguin ser la identitat de classe o la moral social.

TEXTOS I ESTUDIS
DE CULTURA CATALANA

